

Index on Communities of Practice for Inclusion (iCoPi)

- Een reflectie-instrument voor schoolteams –
2e editie

Erasmus+ Project

I CO-COPE: Inclusion through Interprofessional
Collaboration in a Community of Practice in
Education

01/08/2023 – 31/07/2026

Project Number: 2022-1-BE02-KA220-SCH-000089287

Co-funded by
the European Union

Citation suggestion: Silveira-Maia, M., Neto, C., Sanches-Ferreira, M., Alves, S., Durães, H., Breyer, C., Vandenbussche, E., Boonen, H., Zacharová, Z., Ferková, Š, Schukoff, P., Unterreiner, S. & Teijsen, E. (2025). Index on Communities of Practice for Inclusion (iCoPi) - a Reflection Tool for School Teams (2nd Edition). Porto: Instituto Politécnico do Porto.

DOI: <https://doi.org/10.26537/ed.p.porto.245>

Project “I CO-COPE: Inclusion through interprofessional COllaboration in a Community Of Practice in Education”

Project’s Reference: 2022-1-BE02-KA220-SCH-000089287

Disclaimer to use in all communication materials

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Co-funded by
the European Union

Inhoudstafel

Introductie	4
Ontwikkeling van de reflectietool iCoPi	8
Hoe ga je aan de slag met de iCoPi	8
Modaliteiten	9
Actie	9
Resultaten	10
Leren	10
De reflectietool - The Index for CoP for Inclusion (iCoPi)	13
Referenties	25

Introductie

Deze reflectietool voor schoolteams – de iCoPi – werd ontwikkeld als onderdeel van het I CO-COPE-project, medegefinancierd door het Erasmus+ programma van de Europese Unie en uitgevoerd tussen 2023 en 2026. Het algemene doel van het project was om de duurzame ontwikkeling van Communities of Practice (CoP) binnen scholen te bevorderen, door de capaciteit te versterken om om te gaan met de uitdagingen van inclusief onderwijs via interprofessionele samenwerking en de actieve rol (agency) van leerlingen. In dit kader werd een instrument ontwikkeld dat door alle professionals kan worden gebruikt om te reflecteren op hun eigen samenwerkingsprocessen en op het stimuleren van leerlingenparticipatie met als doel de inclusie binnen de school te verbeteren.

Inclusion, Interprofessional Collaboration, Students' Agency and Communities of Practice (CoP)

Het creëren van inclusieve leeromgevingen wordt beschouwd als een cruciale doelstelling binnen de onderwijssystemen van Europese landen. Het bouwen van “inclusieve omgevingen” betekent het realiseren van toegankelijk en kwaliteitsvol onderwijs voor alle leerlingen, waarbij betekenisvolle en hoogstaande onderwijskansen worden geboden aan alle leerlingen, samen met hun leeftijdsgenoten, ongeacht hun diverse achtergronden en noden (EASNIE, 2015).

Het afstemmen van leeromgevingen om de verschillende vormen van diversiteit bij leerlingen te waarderen en erop in te spelen, vergt multidimensionale processen vanuit verschillende sectoren, kennisdomeinen en in het bijzonder samenwerking tussen de betrokken actoren binnen de school. Interprofessionele samenwerking is een essentiële voorwaarde om met de complexe realiteit van elke school en de verschillende noden om te gaan. Binnen deze context wordt interprofessionele samenwerking begrepen als “gezamenlijke inspanningen in schoolteams om gedeelde doelstellingen te bereiken via gezamenlijke besluitvorming” (Paulsrud & Nilholm, 2020, p. 542). Voorbeelden van dergelijke gezamenlijke inspanningen zijn:

- Teamteaching;
- Momenten van collegiale consultatie tussen leerkrachten en andere onderwijsprofessionals om tot handelingsalternatieven te komen;
- Verschillende overlegstructuren om samen doelgericht aan de slag te gaan;

Het creëren van inclusieve omgevingen betekent ook het opbouwen van een democratische schoolgemeenschap waarin alle leerlingen op een democratische manier ervaringen opdoen en participeren. **Leerlingenparticipatie (students' agency)** wordt gedefinieerd als "invloed hebben om veranderingen binnen de onderwijsomgeving tot stand te brengen (...) wanneer lerenden in staat zijn om discussies te initiëren, actie te ondernemen en gedeelde invloed hebben om beslissingen te beïnvloeden" (EASNIE, 2022, p. 23). Het recht op leerlingenparticipatie vereist dat de nodige voorwaarden worden gecreëerd zodat leerlingen gehoord worden en actief kunnen handelen binnen hun school. Dit begint met kansen voor gezamenlijke overleg in de context van de klas en evolueert geleidelijk naar co-creatie, gedeeld bestuur met betrekking tot schoolbeleid.

Interprofessionele samenwerking en leerlingenparticipatie zijn beide manieren om inclusie te begrijpen als gezamenlijke processen van leren en probleemoplossing binnen een schoolgemeenschap.

Een Community of Practice (CoP) is een groep mensen die een gemeenschappelijke interesse of passie delen en samen leren door ideeën, ervaringen en strategieën uit te wisselen. Leren in een CoP gebeurt door samenwerking en praktijkervaring, niet alleen via theorie. Het is een flexibele aanpak die leden helpt zich te ontwikkelen door in de loop van de tijd samen te werken.

Volgens Wenger (1998; 2015) is een CoP gebaseerd op drie kernelementen:

- Domein: Een gedeeld onderwerp of focus dat leden verbindt.
- Gemeenschap: Relaties die leden in staat stellen van elkaar te leren.

- **Praktijk:** Kennis en vaardigheden verdiepen door gedeelde bronnen en ervaringen.

Deze reflectietool heeft als doel een startpositie te creëren voor scholen om een Communities of Practice (CoP) op te zetten rond vraagstukken met betrekking tot inclusie.

Ontwikkeling van de reflectietool iCoPi

De iCoPi bestaat uit een reeks vragen die de kernwaarden, principes en praktijken behandelen die inclusief onderwijs, interprofessionele samenwerking, leerlingenparticipatie en Communities of Practice (CoP) definiëren. De tool is gebaseerd op een literatuurstudie – getiteld *Mapping CoP for inclusion: a knowledge base* (Silveira-Maia et al., 2025) – waarin 38 wetenschappelijke publicaties werden geanalyseerd om de kernprincipes en succesvolle praktijken rond deze vier concepten te identificeren. Bestaande en goed ingeburgerde instrumenten rond inclusie dienden eveneens als inspiratie (bijv. de IECEE Self Reflection Tool van EASNIE (2017) en de *Index for Inclusion* van Booth & Ainscow (2002)).

De ontwikkeling van de iCoPi omvatte een validatieproces met een beoordeling door de leden van het I CO-COPE-project, evenals een pilootfase met onderwijsprofessionals uit de vier partnerlanden: België, Portugal, Oostenrijk en Slowakije. De pilootfase bestond uit een workshop met een feedbackactiviteit over de reflectietool, waaraan 47 professionals deelnamen. Deze tweede editie verwerkt de ontvangen feedback, die de relevantie van de verschillende items binnen de subschalen bevestigde en leidde tot kleine aanpassingen om de duidelijkheid van sommige items te verbeteren.

Hoe gebruik je iCoPi?

De vragen van de iCoPi zijn ontworpen om een beeld te geven van de mate waarin scholen klaar zijn om een Community of Practice (CoP) op te starten rond bepaalde inclusievraagstukken. De tool is bedoeld om flexibel gebruikt te worden – waarbij gebruikers zelf extra vragen kunnen toevoegen – zowel voor individuele als voor collectieve reflectie. In beide modaliteiten is het doel van het gebruik van deze tool:

1. een gemeenschappelijk begrip te ondersteunen van de concepten interprofessionele samenwerking, leerlingenparticipatie en Communities of Practice in functie van inclusief onderwijs;

2. het bewustzijn te vergroten over het belang van interprofessionele samenwerking, leerlingenparticipatie en Communities of Practice voor het creëren van inclusieve omgevingen;
3. gebieden die verbetering nodig hebben te identificeren en te prioriteren om zo de inclusieve schoolontwikkeling te bevorderen.
4. een beeld te geven van de mate waarin de school klaar is om een Community of Practice (CoP) rond inclusie op te zetten.

Modaliteiten

Het is belangrijk om te bepalen of de iCoPi-tool gebruikt zal worden voor individuele of collectieve reflectie. Voor elke optie wordt een context gecreëerd voor respectievelijk individuele of groepsreflectie.

Individuele reflectie – Volg de stappen zoals voorzien in de iCoPi-tool, rekening houdend met een specifieke situatie binnen een CoP in je school. Begin daarom met het definiëren van de situatie, het doel van de CoP-bijeenkomst, wie deelnam en wat deze reflectieactiviteit beoogt te bereiken. Deze eerste stap creëert een gemeenschappelijke basis en een duidelijke focus om de individuele reflectie te sturen.

Collectieve reflectie – Wanneer de iCoPi-tool wordt opgenomen in de agenda van een CoP als groepsreflectie om de CoP-ervaring te verbeteren, is het belangrijk om duidelijke afspraken te maken. Naast de rollen (wie de activiteit zal begeleiden) en de timing (hoe lang het zal duren), kan het per CoP-bijeenkomst zinvol zijn om specifieke onderdelen van de tool te gebruiken of de tool in zijn geheel toe te passen. In het algemeen moeten de deelnemers aan de CoP de doelstellingen van deze reflectieactiviteit goed begrijpen, zodat iedereen zich engageert voor het beoogde doel.

Actie

Hoe gebruik je de reflectietool

- Lees elke vraag en reflecteer erover.

- Evalueer voor elke vraag in welke mate deze binnen jouw school wordt toegepast, op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 5 (volledig).
- Noteer opmerkingen en voorbeelden van middelen, situaties of activiteiten die illustreren wat reeds wordt gedaan in jouw context.
- Identificeer wat nog moet gebeuren of versterkt moet worden om inclusief onderwijs te verbeteren.
- Stel prioriteiten voor verandering.

Resultaten

De resultaten die worden verkregen na het gebruik van de iCoPi-tool, gedeeltelijk of volledig, zijn zowel kwantitatief als kwalitatief.

Kwantitatieve evaluatie

Voor elke reeks vragen – rond de principes van inclusief onderwijs, interprofessionele samenwerking, leerlingenparticipatie en Communities of Practice (CoP) – kan een gemiddelde score worden berekend. Dit geeft een globaal beeld van de individuele of collectieve beoordeling. Zo krijgen deelnemers in eerste instantie een overzicht van de stand van zaken per principe.

Kwalitatieve evaluatie

Op basis van de kwantitatieve resultaten en de antwoorden op de open vragen – “Wat wordt al gedaan?” en “Wat moet worden gedaan of versterkt?” – kunnen afspraken worden gemaakt over verbeterde of nieuwe middelen en activiteiten die nodig zijn om vooruitgang te boeken in inclusief onderwijs, interprofessionele samenwerking, leerlingenparticipatie en CoP.

Op basis van zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve evaluatie kunnen deelnemers overeenkomen welke middelen of activiteiten verbeterd, ontwikkeld en geïmplementeerd moeten worden om de CoP vooruit te helpen bij het aanpakken van inclusiegerelateerde vraagstukken.

Leren

De iCoPi-tool is bedoeld als een leermiddel, zowel omdat de gestelde vragen ideeën introduceren die binnen de schoolcontext moeten worden overwogen, als omdat de resultaten die individueel of collectief worden behaald deelnemers ondersteunen om samen vooruitgang te boeken richting inclusief onderwijs.

Het wordt aanbevolen om de iCoPi-reflectietool op te nemen in de agenda van de CoP, zodat deelnemers zich bewust worden van de huidige stand van zaken en kunnen leren van andere deelnemers en van evidence-based voorbeelden die in dit document beschikbaar zijn. Dit helpt hen om beslissingen te nemen over de volgende stappen (middelen/activiteiten die verbeterd of ontwikkeld moeten worden). Het is ook belangrijk om een nieuw doel te formuleren voor een volgende CoP-bijeenkomst en tijd vrij te maken om te werken aan de afgesproken middelen of activiteiten.

Op individueel niveau biedt de iCoPi-tool de mogelijkheid om conclusies te trekken op basis van de inzichten die tijdens de reflectie zijn verworven. De deelnemer kan reflecteren op wat hij of zij heeft geleerd uit de ervaring, of het zinvol is om dezelfde reflectie opnieuw uit te voeren, of dat deze beter anders kan worden aangepakt en hoe. Soms staan deelnemers binnen een CoP ervoor open om de tool eerst individueel te gebruiken en deze vervolgens, na deze eerste ervaring, te delen tijdens een CoP-bijeenkomst.

Het belangrijkste is dat de iCoPi-tool wordt gebruikt om de vooruitgang van de CoP te ondersteunen.

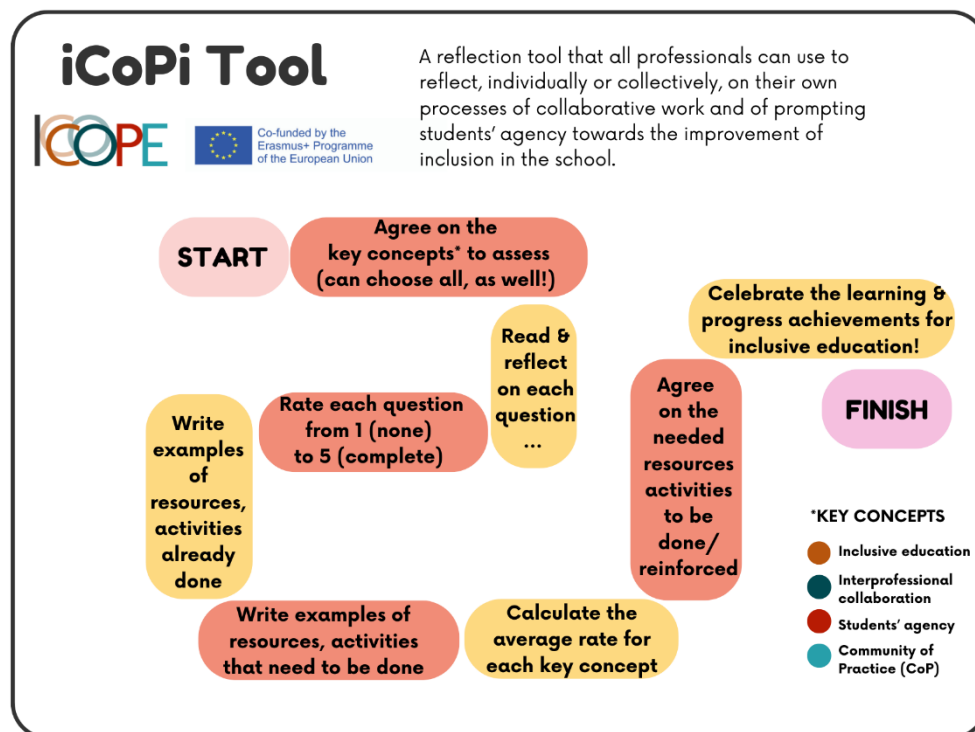

Figure 1. Roadmap to use the iCoPi reflection tool.

Reflectie Tool - The Index for CoP for Inclusion (iCoPi)

School naam:	
Datum:	
Participanten:	

1. Inclusief onderwijs

Vragen In welke mate...	Scoor 1 tot 5 <i>(1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)</i>	Wat is er al gedaan? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>
1.1 De school ziet en waardeert de diversiteit van leerlingen als een meerwaarde voor de school <i>bijv. de verschillende noden, standpunten en perspectieven van leerlingen worden in aanmerking genomen, besproken in een veilige omgeving en maximaal ontwikkeld</i>			

Vragen In welke mate...	Scoor 1 tot 5 <i>(1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)</i>	Wat is er al gedaan? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>
1.2 De school biedt effectieve ondersteuning om in te spelen op de specifieke noden van leerlingen <i>bijv. er worden diverse strategieën en vormen van ondersteuning ingezet om alle leerlingen te betrekken</i>			
1.3. De school bevordert het welbevinden van alle leerlingen. <i>bijv. leerlingen hebben gelijke kansen om te participeren, ze leren omgaan met en waarderen diversiteit, en ze voelen zich beschermd en ondersteund</i>			

Vragen In welke mate...	Scoor 1 tot 5 <i>(1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)</i>	Wat is er al gedaan? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>
1.4. De school biedt kansen aan professionals om competenties voor inclusieve praktijken te ontwikkelen samen met andere collega's binnen de schoolgemeenschap <i>bijvoorbeeld trainingen en gezamenlijke workshops waarbij de schoolgemeenschap (waaronder schoolpersoneel, leerlingen, ouders en externe belanghebbenden) worden betrokken</i>			
Wat beschouw je als een prioriteit voor verandering? <i>(leer vanuit het kernconcept zoals beschreven in het Knowledge Base-document)</i>			

2. Interprofessionele samenwerking

Vragen In welke mate...	Scoor 1 tot 5 (1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)	Wat is er al gedaan? (Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? (Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)
2.1 We komen samen met collega's en andere onderwijsprofessionals om ideeën uit te wisselen omtrent gemeenschappelijke belangen en dilemma's m.b.t. inclusie <i>bijvoorbeeld door onder het schoolpersoneel en externe professionals die de inclusieve werkwijze van de school ondersteunen, een veilige omgeving te bevorderen waarin teamwork wordt gestimuleerd.</i>			
2.2 We gaan met elkaar in gesprek over het leren van leerlingen met specifieke noden <i>bijv. er worden tijdsblokken voorzien voor teamwork om reflectie en praktijkgerichte discussies mogelijk te maken</i>			
2.3 We wisselen met elkaar materiaal uit met het oog op inclusie van alle leerlingen <i>bijv. platforms (online of offline) stimuleren het delen van materialen tussen onderwijsprofessionals.</i>			

2.4 We observeren elkaars lessen met het oog op inclusie van alle leerlingen <i>bijv. schoolstructuren voorzien tijdsblokken en/of keuzevrijheid om elkaars lessen bij te wonen</i>			
2.5 Als collega's in een team van onderwijsprofessionals geven we samen les in dezelfde klas (teamteaching) <i>bijv. schoolstructuren voorzien de mogelijkheid om andere collega's of externe professionals te betrekken in dezelfde klas.</i>			
2.6 Als onderwijsprofessionals plannen we samen onze lessen <i>bijv. teamvergaderingen worden georganiseerd volgens een aanpak met ruimte voor uitwisseling en reflectie</i>			
2.7 We delen als team onze kennis, op basis van goede praktijken en eigen ervaringen, om zo schooloverstijgend aan beleidsbeïnvloeding te doen op lokaal niveau. <i>bijv. het zichtbaar maken en verspreiden van goede praktijken en noden buiten de eigen school; het pleiten voor veranderingen op lokaal niveau.</i>			
2.8 We werken samen met de partners rondom het kind (ouders, voogd, gezin als ervaringsdeskundigen) <i>bijv. er worden bijeenkomsten georganiseerd met de ouders en families van leerlingen om ook hun meningen, zorgen en verwachtingen te verzamelen</i>			

2.9<i>We werken samen met lokale instanties, zoals sociale en welzijnsdiensten, om tegemoet te komen aan meer uitgebreide en diverse noden van leerlingen</i> <i>bijv. het voorzien van ondersteuning binnen de school voor specifieke problemen; het stimuleren van partnerschappen binnen welzijn</i>			
2.10 <i>We werken samen met andere scholen bij overstap naar een nieuwe school en/of studierichting</i> <i>bijv. informatie delen, schoolbezoeken of opendeurdagen organiseren, buddy-systemen tussen jongere en oudere leerlingen opzetten.</i>			
<i>Wat beschouw je als een prioriteit voor verandering?</i> <i>(leer vanuit het kernconcept zoals beschreven in het Knowledge Base-document)</i>			

3. Students' Agency

Vragen In welke mate...	score 1 to 5 <i>(1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)</i>	Wat is er al gedaan? <i>Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>
3.1. We informeren de leerlingen over wat hen aanbelangt in de school (schoolgerelateerde zaken die relevant voor hen zijn) <i>bijv. schoolgerelateerde thema's die voor hen relevant zijn, worden geïntroduceerd en besproken in een veilige omgeving.</i>			
3.2. We moedigen leerlingen aan hun stem te laten horen <i>bijv. activiteiten die in de klas of op schoolniveau worden georganiseerd, omvatten de actieve participatie van leerlingen.</i>			

Vragen In welke mate...	score 1 to 5 <i>(1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)</i>	Wat is er al gedaan? <i>Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>
3.3. We waarderen de perspectieven van leerlingen en houden er waar mogelijk rekening mee <i>bijv. de standpunten en perspectieven van leerlingen worden meegenomen in de besluitvorming binnen de klas en de school.</i>			
3.4. We stimuleren leerlingen om deel te nemen aan diverse participatieorganen in de school (leerlingenraad, schoolraad,...) <i>bijv. de school hanteert een democratische aanpak om leerlingen te betrekken bij de besluitvorming.</i>			
3.5. We gaan de dialoog aan met leerlingen over waarom hun ideeën wel of niet worden ontwikkeld <i>bijv. er wordt een veilige omgeving voor dialoog gecreëerd, gebaseerd op afspraken rond constructieve feedback.</i>			

Vragen In welke mate...	score 1 to 5 <i>(1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)</i>	Wat is er al gedaan? <i>Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>
3.6. We betrekken leerlingen bij het gezamenlijk uitvoeren van de ideeën/oplossingen waartoe gezamenlijk is besloten <i>bijv. leerlingen worden betrokken bij de uitvoering van praktijken en strategieën en hun verantwoordelijkheidszin wordt gestimuleerd.</i>			
Wat beschouw je als een prioriteit voor verandering? <i>(leer vanuit het kernconcept zoals beschreven in het Knowledge Base-document)</i>			

4. Community of Practice

Vragen In welke mate...	Scoor 1 tot 5 (1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)	Wat is er al gedaan? (Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? (Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)
4.1. Leerkrachten delen een gemeenschappelijke interesse of een gedeeld dilemma rond inclusie <i>bijv. de school stimuleert het debat rond inclusie, waardoor personeelsleden noden en bezorgdheden rond inclusie kunnen identificeren.</i>			
4.2. Leerkrachten komen samen om te praten en ideeën uit te wisselen over inclusiegerelateerde vraagstukken <i>bijv. er worden tijdsmomenten afgesproken om de uitwisseling van noden en ideeën mogelijk te maken, met als doel gelijke onderwijskansen te bevorderen.</i>			

Vragen In welke mate...	Scoor 1 tot 5 <i>(1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)</i>	Wat is er al gedaan? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>
4.3. Leerkrachten ervaren dat er een veilige en vertrouwensvolle omgeving is om ideeën te delen <i>bijv. er worden afspraken gemaakt en vastgelegd om een veilige en vertrouwensvolle omgeving binnen de Community of Practice (CoP) te bevorderen.</i>			
4.4. Leerkrachten ontwikkelen gezamenlijk ideeën om in te spelen op inclusiegerelateerde vraagstukken <i>bijv. er wordt tijd voorzien om materialen uit te wisselen en samen middelen en/of activiteiten te ontwikkelen.</i>			
4.5. Leerkrachten krijgen ruimte om te experimenteren – om te handelen en nieuwe ideeën uit te testen <i>bijv. de school organiseert werksessies om nieuwe middelen, activiteiten en strategieën voor inclusief onderwijs te ontwikkelen, te testen en te verbeteren.</i>			

Vragen In welke mate...	Scoor 1 tot 5 <i>(1-niet; 2-niet veel; 3-gemiddeld; 4-al veel; 5-volledig)</i>	Wat is er al gedaan? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>	Wat moet nog gebeuren of nog versterkt worden? <i>(Geef voorbeelden van hulpbronnen, situaties of acties)</i>
<i>Wat beschouw je als een prioriteit voor verandering?</i> <i>(leer vanuit het kernconcept zoals beschreven in het Knowledge Base-document)</i>			

References

- Booth, T. & Ainscow, M. (2002). Index for Inclusion: developing learning and participation in schools. *Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE)*. <https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf>
- EASNIE - European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2015). *Agency position on inclusive education systems*. EASNIE. <https://www.european-agency.org/resources/publications/agency-position-inclusive-education-systems-first-edition>
- EASNIE - European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2017). *Inclusive Early Childhood Education Environment Self-Reflection Tool*. (E. Björck-Åkesson, M. Kyriazopoulou, C. Giné and P. Bartolo, eds.). Odense, Denmark. <https://www.european-agency.org/resources/publications/inclusive-early-childhood-education-environment-self-reflection-tool>
- EASNIE - European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2022). *Profile for Inclusive Teacher Professional Learning: Including all education professionals in teacher professional learning for inclusion*. (A. De Vroey, A. Lecheval and A. Watkins, eds.). Odense, Denmark. <https://www.european-agency.org/resources/publications/TPL4I-profile>
- Paulsrud, D., & Nilholm, C. (2020). Teaching for inclusion – a review of research on the cooperation between regular teachers and special educators in the work with students in need of special support. *International Journal of Inclusive Education*, 27(4), 541–555. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1846799>
- Silveira-Maia, M., Neto, C., Sanches-Ferreira, M., Alves, S., Durães, H., Breyer, C., Vandenbussche, E., Boonen, H., Zlatina, Z., Linda, L., Priska, S., Sabrina, U. & Teijssen, E. (2025). *Mapping CoP for Inclusion: a Knowledge Base*. Porto: Instituto Politécnico do Porto.
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.